

Reglering af löneförhållanden m. m. vid Statens uppfostringsanstalt å Bona.

I skrifvelse den 25 april 1896 anhöll riksdagen, att Kungl. Majt. måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om åtgärder för beredande af lämplig uppfostran dels åt minderåriga förbrytare dels ock åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn. På grund af denna anhållan tillsattes en kommitté, som i oktober 1898 afgaf förslag angående minderåriga förbrytares behandling. Vid riksdagen 1902 antogs det af regeringen framlagda lagförslaget i ämnet. Den 1 januari 1905 skulle lagen träda i kraft. Behöfliga ändringar i strafflagen genomfördes samtidigt. Den viktigaste ändringen är följande: »Har brott blifvit begånget af någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller fängelse i högst sex månader, må domstolen, då den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgifning samt graden af hans förståndsutveckling sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt.»

Bemärkas bör, att domstolen *må*, ej *skall* så förfara, vidare att brottet ej skall vara svårare än att böter eller fängelse kan ådömas. — Förut har i denna tidskrift redogjorts för lagen i sin helhet, hvadan den här förbigås.

I sammanhang med ofvan berörda lagförslag framlades också vid riksdagen 1902 förslag att upplåta kronodomänen Bona i Östergötland, ej långt från Motala, till uppfostrings-

anstalt för 100 manliga elever. Sedan förslaget antagits af riksdagen och erforderliga penningemedel beviljats, skred man till verket med byggnader och andra förberedelser. Anstalten stod färdig att 1905 mottaga elever. Emellertid blef antalet vida mindre än man kunnat vänta. År 1905 intogos blott 16 elever, 1906: 54. 1907: 37 og 1908: 32, i det hela 139 nyintagna under de 4 första åren. Utan tvifvel berodde detta på, att denna form för behandling af förbrytare var något så nytt och ovanligt, att den kräfde sin tid för att växa in i folkmedvetandet.

Anstalten Bona, som närmast afsåg jordbruksarbete af olika slag, erfordrade därför en ganska stor funktionärspersonal. Af flera skäl uppfördes ej anslagen till anstalten å ordinarie stat. Helt naturligt ville man afvakta några års erfarenhet. — Sedan styrelsen för anstalten Bona år 1907 ingått till regeringen med underdånig framställning om förhöjning i de för anstaltens funktionärer tills vidare bestämda aflöningsbelop, erhöll löneregleringskommittén under 1908 i uppdrag att behandla frågan om lönreglering m. m. rörande Bona. — Kommittén börjar med att afhandla den oafgjorda frågan, under hvilket departement anstalten bör sortera. — Den förut berörda kommittén, som hade att afgifva förslag rörande minderåriga förbrytares behandling, framhöll, hurusom uppfostringsanstalter för unga förbrytare hellre borde stå under ecklesiastikdepartementet än under justitiedepartementet. Det vore nämligen vida mer fråga om en särskild form af uppfostran än om brott och straff. Valet af ståndpunkt beredde på, om vikt lades mest på »den penitentiära eller på den pedagogiska uppgiften.» Kommittérade befärade, att dessa anstalter, därest de förlades under justitiedepartementet, komme att betraktas snarast såsom en art af fångvård, hvilket kommittérade velat undvika. Det oakadt ställdes Bona under justitiedepartementet, som närmast representeras af en särskild styrelse öfver anstalten. Så mycket torde kommittérades uppfattning dock hafva verkat, att fångvårdsstyrelsen undandrog från befattning med Bona.

— Löneregleringskommittén framlägger emellertid i sitt betänkande ett bestämdt förslag, att Bona må ställas under fångvårdsstyrelsens ledning. Då denna fråga säkerligen är den viktigste i betänkandet, må några ord ägnas densamma. Kommitténs motivering är följande: Eleven vid Bona är liksom fången i viss mening beröfvad sin frihet. Han får ej lämna anstalten af egen vilja, han hålles nattetid innesluten i cell af samma slag som de vid gemensamhetsfängelserna befintliga nattelceller. Han har efter rannsaking vid allmän domstol befunnits brottslig och skyldig till straff. Detta sakförhållande ändras icke däraf att han intagits i uppfostringsanstalt i stället för att undergå straffet. I den egentliga fångvården ingår ett uppfostrande ändamål såsom ett synnerligen viktigt moment. »Fängelsets uppgift sammanfaller fördenskull i viktiga delar med uppfostringsanstaltens å Bona«, heter det. Vidare jämföras tvångsarbetsanstalterna, särskildt den å Svartsjö med uppfostringsanstalten å Bona. Äfven andra skäl anföras. Huru starka dessa skäl än må synas, torde svårigen kunna undvikas, at anstalten i det allmänna medvetandet, därest den ställes under fångvårdsstyrelsen, snart nog kommer att likställas med ett vanligt fängelse. Dermed vore ett hugg riktadt mot själfva roten till den institution, af hvilken man hoppats, att den under sin utveckling skulle alltmera utbreda och befästa uppfattningen om att det för samhället är bäst att *uppfostra* de unge brottslingarne. Huru många yttre likheter mellan fångvård och uppfostran man än må uppleta, står det ej till att förneka den grundväsentliga olikhet, som råder mellan dem båda. Hade man också de mest idealiska fångvårdsförhållanden, måste dock mellan dessa och uppfostran af minderåriga förbrytare, på grund af hvardera uppgiftens egen art och natur, förefinnas sådana olösliga motsatser, att de aldrig läte sig förenas. Detta träder särdeles kraftigt i dagen, om man beaktar den i vår tid, särdeles i utlandet mäktiga rörelse, som afser att utbyta fängelsebehandling mot uppfostran af unga lagöfverträdare. Man går ju ända därhän, att man utbyter det vanliga dom-

stolsförfarandet mot särskilda domstolar för barn och ungdom. Det torde därför vara alldeles tillfyllest att erinra om denna internationella reformrörelse för att det skall stå klart, att i vår tid är fångvård ett och unge brottslingars uppfostran ett annat. — Bäst vore naturligtvis, om allt det arbete, som afser vård och fostran af vanvårdad, vanartad, brottslig eller annars hjälpbehöfvande ungdom, ställdes under en gemensam styrelse. Vården om den vanvårdade och sedligt försummade ungdomen är nu uppdragen åt barnavårdsnämnder eller skolstyrelser, men saknar ett centralorgan. Många skäl göra det synnerligen önskvärdt, att såväl denna sista verksamhet som uppfostran af unge förbrytare ställdes under en gemensam Centralledning. Likaså borde fosterbarnslagens handhafvande som äfven fattigvårdens befattning med barn hänföras under samma centralledning. Mellan alla dessa former af vård och uppfostran råder ett så djupt liggande samband, att de alla borde centraliseras hos samma styrelse. Då det ej torde vara alldeles uteslutet, att förslag i denna riktning kunna framdelas komma att framläggas, synes kunna ifrågasättas, om ej skäligt vore, att Bona tillsvidare finge kvarstå under justitiedepartementet på samma sätt som nu. Detta så mycket mera, som 1909 års riksdag fattat beslut om framställning till Kungl. Majt. i syfte att tvångsuppfostringslagens tillämplighetsområde må varda utvidgadt. Om och när så sker, måste nya anstalter liknande Bona upprättas. Att då definitivt binda denna verksamhet redan i dess begynnelsesstadium vid en viss förvaltningsmyndighet, vore måhända ej behöfligt eller lämpligt. — Kommitténs förslag att ställa Bona under fångvårdsstyrelsen har medfört, att i vissa afseenden bragts å bane förslag, som skulle beröfva vissa af anstaltens funktionärer ej så litet af den själfständighet och initiativrätt, som de nu äga. Detta skulle gifvetvis lända anstaltens hela verksamhet till förfång. Skall en uppfostringsanstalt insnöras i samma trånga former, som gälla för fångvården med dess massor af cirkulär och föreskrifter, ja, då torde

äfven inom anstalten själf bli svårt att upprätthålla skillnaden mellan densamma och ett fängelse. Denna åtskillnad skulle också af den anledningen försvinna, att kommittén föreslagit, att vid nyanställning af tjänstepersonal vid anstalten bland fångvårdens talrika befattningshafvande kunde utväljas personer, som redan i fångvårdstjänsten pröfvats. Denna personal torde svårligen kunna bortse från de förhållanden och de vanor, som rådt vid fängelserna. — Beträffande aflöningsförhållandena och villkoren för dessas åtnjutande har kommittén genomgående jämfört med fångvårdförhållandena. På grund häraf har kommittén föreslagit lägre lönebelopp än hvad anstaltens styrelse föreslagit. Om en jämförelse med fångvården är näraliggande, väntade man, att anstaltens funktionärer likställdes med dem vid de bäst aflönade fängelserna. Så har dock ej skett. Anstaltens styrelse föreslog för direktören en lön om 5500 kronor med 2 åldertilläg för tillhoppa 1000 kronor. Kommittén föreslår 4500 kronor med samma ålderstillägg. För predikanten föreslog styrelsen 2500 kronor med 2 ålderstillägg om 1000 kronor tillhoppa. Kommittén föreslår samma lön, men blott ett ålderstillägg. För bägge dessa befattningshafvande måste de reducerade lönerna anses väl låga, särdeles gäller detta för predikanten. 2500 à 3000 kronors skillnad mellan dennes och direktörens lön är allt för stor olikhet. Det kräfvades af dessa båda befattningshafvande så för deras säregna verksamhet väl lämpade egenskaper, att man godt kan våga säga, att af dem i högsta måtto beror, om anstalten rätt kan fylla sin uppgift eller ej. Dessa synpunkter äro utomlands såväl vid valet af personer som vid dessas aflöning de förhärskande. Egendomligt nog hafva de största reduceringarne föreslagits för just dessa båda funktionärer. Endast den ene afdelningsbefälhafvarens lön har satts 500 kronor lägre än hvad styrelsen gjort. Reservationsvis föreslås emellertid samma aflöning eller i det hela 2500 kronor för båda befälhafvarne. — Samtliga funktionärer skulle blifva direktör, predikant och förste lärare, andre lärare, 2 afdelningsbefäl-

hafvare, af hvilka den ene också skulle vara jordbruksledare, bokhållare, maskinist, 10 förmän samt husmoder. — Liffigt må man hoppas, att nu framlagda förslag ej må i den punkten vinna stadfästelse, att anstalten Bona förlägges under fångvårdsstyrelsen. Därmed vore sannolikt frågan om de unga förbrytarnes uppfostran förd in på en helt annan väg än hvad kommittén af 1896 tänkt sig. Måhända beror detta förslag därpå, att tvänne fångvårdsrepresentanter men ingen målsman för denna uppfostran deltagit i utarbetandet af nu framlagda förslag.

Aug. Wirén.